

DANSK HISTORISK FÆLLESFORENING.

Aarsmøde i Kolding den 8—10. juni 1934.

Paa mødet var følgende foreninger og institutioner repræsenterede: *Den danske historiske Forening, Selskabet for dansk Genealogi og Personhistorie, Jysk Selskab for Historie, Sprog og Kultur, de historiske samfund for Frederiksborg amt, Københavns amt, Holbæk amt, Sorø amt, Præstø amt, Lolland-Falster, Odense og Assens amter, Hjørring amt, Thy og Hanherred, Aalborg amt, Viborg amt, Skive og Omegn, Ringkøbing amt, Aarhus stift, Vejle amt, Ribe amt og Sønderjylland*, endvidere *Nationalmuseet, Mønt- og Medaillesamlingen, Tøjhusmuseet, Københavns Bymuseum, Post- og Telegrafmuseet, Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg, museerne i Kalundborg, Holbæk, Køge, Maribo, Rønne, Odense, Svendborg, Hjørring, Try, Aalborg, Nykøbing Mors, Randers, Aarhus, Ringkøbing, Herning, Varde, Horsens, Kolding*, fremdeles »*Den gamle By*« i Aarhus, *Stednavneudvalget, Dansk Folkemindesamling, Rigsarkivet og landsarkiverne for Fyn, Nørrejylland og Sønderjylland*. Som særlig indbudt mødte dr. phil. fru *Lis Jacobsen* fra *Det danske Sprog- og Litteraturselskab*.

Mødet aabnedes kl. 17 i Den hvide sal paa Koldinghus. Amtmand, kammerherre *Knud Valløe* bød velkommen paa den lokale komité's vegne. Vejle amt og Kolding by afgav med deres mange historiske minder passende rammer for Dansk historisk fællesforenings jubilæumsmøde. Under omtalen af de mange vigtige træk af Danmarks historie, som egnen rummede minder om, dvælede han især ved Jellinghøjene med de navnkundige runestene. Han opfordrede repræsentanterne til hver i sin kres at virke for, at der ydedes et bidrag til at faa den bebyggelse fjernet, som hidtil havde faaet lov at skamskænde udsigten til disse skønne mindesmærker.

Formanden, professor *Knud Fabricius*, takkede for velkomsten. Det var ikke nogen vantrivning man havde indbudt, hvilket kunde ses af, at fællesforeningen, som ved mødet i Kolding 1911 talte 33 medlemmer, nu omfattede 106 foreninger og institutioner. Det havde sikkert haft sin store betydning for denne trivsel, at det første møde var bleven holdt i Kolding. I hvert fald var mindet om det aldrig siden blevet fordunklet i deltagernes erindring. Han mindedes P. Eliassen, A. M. G. Friis og I. O. Brandorff for den virksomme andel, de havde taget i dette første møde som i det hele i foreningens liv.

Efter at have foretaget navneopraab gik *formanden* dernæst over til at aflægge beretning. Han mindedes de i aarets løb afdøde, redaktør Aaberg, Thisted, og museumsinspektør Johs. Olsen, Svendborg, og deres indsats i fællesforeningen og museumsforeningen, omtalte derefter indholdet af Fortid og Nutid og redegjorde for udfaldet af styrelsens gennemgang af aarbogsartiklerne 1932. Man havde besluttet at prisbelønne artiklen: *Et Livsløb i trange Kaar. Fortalt af Gamle Ane og nedskrevet af hendes Datterdatter Kirstine Mortensen* (Fra Holbæk Amt. 1932) med 100 kr. Om denne artikel udtaler styrelsen:

Den skildring, som Kirstine Mortensen paa grundlag af sin mormoders fortællinger giver af dennes livsskæbne, er i sig selv menneskelig gribende, og den yder desuden et interessant kulturhistorisk bidrag til forstaaelse af, hvorledes livsvilkaarene kunde forme sig for folk indenfor landarbejderstanden i vore bedsteforældres tid. Som en paaskønnelse af, at denne levende familieoverlevering er blevet bevaret ved nedskrivning og offentliggørelse, og idet man samtidig udtaler haabet om, at andre lignende beretninger maatte fremkomme til belysning af den nærmere fortid, med hvilken der endnu haves forbindelse gennem mundtlig tradition, har styrelsen besluttet at tildele Kirstine Mortensen en belønning af 100 kr.

Kassereren, dr. phil. *Holger Hjelholt* forelagde regnskabet for 1933 (trykt paa omslaget af X. bind 3. hæfte) og budgettet for 1934. Regnskabet godkendtes.

Som led i formandens beretning talte dr. *Lis Jacobsen* om den planlagte danske udgave af vore middelalderbreve. Vi bringer talen ovenfor s. 229. Hermed sluttedes den første del af repræsentantmødet, og efter en kort pause holdt landsarkivar *Svend Aakjær* sit ovenfor s. 209 gengivne foredrag: *Landsby og enkeltgaard*.

Aftenen sluttede overordentlig festligt med en sammenkomst i den nylig istandsatte riddersal, hvor repræsentanterne med damer og en række særlig indbudte fra Kolding var museumsbestyrelsens gæster. Det var lykkedes bestyrelsen med guldsmed *Holger Kyster* og *Fru Kyster* i spidsen at trylle et arrangement frem, som hensatte os til Koldinghus slots glanstid.

Lørdag morgen kl. 9 fortsattes repræsentantmødet med en indgaaende drøftelse af planen om en særlig amtsudgave af vore middelalderbreve. Postmester *C. Klitgaard* (Hjørring amt) hævdede, at man i København overvurderede den historiske interesse. Han var tilbøjelig til at mene, at næppe mere end 10 personer i hvert amt vilde have glæde af en saadan udgave. Man saa det med samfundenes arbejder, af hvilke en stor part fik lov at ligge

uopskaarne hen. Personlig var han meget interesseret i en oversættelse af de gamle breve; men han tilraadede hellere at udsende 1200 end 12,000 eksemplarer. Teglværksejer *M. E. Gulddal* (Viborg amt) udtalte, at næppe nogen i forsamlingen vilde underkende værdien af en dansk oversættelse. Han troede imidlertid, at man arbejdede paa et forkert grundlag, og hævdede, at bestyrelsen sandsynligvis havde følt sig usikker, siden den havde mobiliseret dr. Lis Jacobsen. Amtssamfundene havde i forvejen vanskeligheder nok ved at skaffe midler til aarbogen. Iøvrigt var det ikke blot et pengespørgsmaal, men ogsaa et spørgsmaal om interesse. Kun et forsvindende mindretal af medlemmerne vilde kunne tage dette stof; de var ikke lokalhistorikere, men i det højeste læsere af populær historie. Han skulde dog være den sidste til at ønske, at den danske udgave ikke kom frem; derfor vilde han foreslaa den udvej, at de historiske samfund ydede et tilskud til den. Gaardejer *S. Alkærsig* (Ribe amt) gav Klitgaard sin tilslutning og foreslog, at hvert samfund aftog 100 eksemplarer af den danske udgave. Saafremt tilbudet paa amtsudgaven kunde blive væsentlig billigere, lod den foreslaaede plan sig dog maaske udføre.

Dr. *Lis Jacobsen* forstod paa talerne, at der var enighed om, at sagen burde fremmes paa én eller anden maade. Det var glædeligt at se, at de, som var blevet betragtet som modstandere, i virkeligheden var tilhængere. Det, det gjaldt om, var at konstatere, om der ude i landet var en stærk tilslutning, og derefter kom det an paa at finde en udvej til den bedste løsning. Men interessen maatte give sig et bestemt udtryk gennem bevillingen af et vist tilskud. Om dettes størrelse lod der sig sikkert bedst forhandle i et mindre udvalg. Naar postmester Klitgaard paastod, at den historiske interesse ikke var større, end at en stor part af aarbøgerne fik lov at ligge uopskaarne hen — hvad hun ikke vilde bestride —, saa vilde hun heroverfor gøre opmærksom paa, at det ikke alene var et spørgsmaal om, hvorvidt det interesserede flere eller færre. Det var jo saaledes, at amtsudgaven vilde blive væsentlig billigere, jo flere eksemplarer, der trykkes. Og det maatte ikke glemmes, at rigsudgaven netop skulde muliggøres ved amtsudgaven, idet denne betalte noget af satsen.

Formanden syntes, at Gulddal tilskrev bestyrelsen for stor snedighed, naar han paastod, at den dækkede sig bag dr. Lis Jacobsen. Bestyrelsen havde efter en grundig behandling af Sprog- og litteraturselskabets forslag — bl. a. gennem et særligt udvalg — fundet, at sagen fortjente al mulig støtte. Man havde imidlertid anset det for rimeligt, at selskabets administra-

tor selv kom til at fremsætte planen paa mødet. Han gennemgik derefter de besvarelser, som var indkommet fra de historiske samfund i anledning af det omsendte forslag, og som viste ganske overvejende tilslutning. Nogle samfund havde endnu ikke svaret, hvorfor det vilde være af særlig interesse at høre, hvad repræsentanterne for disse havde at sige.

Direktor *A. Fang*: Københavns amts historiske samfund vil ikke paa nogen maade være med til at lægge sten i vejen for planens udførelse, selv om vi nærer de samme betænkeligheder som flere andre samfund.

Dr. *Hjelholt* havde lige fra den første gang, han hørte om planen, været en bestemt tilhænger af den. Der var talt om at saa paa stengrund; men hvad andet gjorde samfundene, før en stor del? Der var utvivlsomt meget stof i aarbøgerne, som kun læstes af 10 pCt. af abonnenterne. Indholdet burde i ganske anden grad gøres læseligt. Han kunde med sin bedste vilje ikke se, at middelalderbrevene, oversat og siden kommenteret i aarbøgerne, skulde være tungere stof, end hvad disse ellers bragte. Denne betragtning havde været medbestemmende for bestyrelsens holdning.

Docent *Skautrup*: Klitgaard slaar sig selv paa munden med sine udtalelser om, hvor slet det staar til med interessen for aarbøgerne. Man maatte altid saa flere korn, end der voksede op. Han vilde iøvrigt understrege ønsket om, at rigsudgaven maatte kunne faas til nedsat pris.

Kammerherre *Knud Valloe*: Naar Vejle amts historiske samfund ikke har svaret, skyldes det ikke manglende interesse. Men vi ønsker gerne sagen gjort til genstand for en indgaaende udvalgsbehandling. Bl. a. bør det undersøges, om der ikke er mulighed for at faa støtte fra anden side. Skulde det ikke lade sig gøre, vil samfundet dog alligevel tilsige sin støtte.

Lærer *N. P. Bjerregaard* kunde paa Skive og Omegns historiske forenings vegne give sagen sin tilslutning. Det var ikke saa lige til at lodde den historiske interesse. Erfaringen havde lært ham, at interessen kunde dukke op senere. *Gulddal* udtalte, at sagen lettere vilde lade sig løse, hvis man kunde følge amtsinddelingen ved grupperingen af stoffet, saaledes at man kun fik det, som virkelig havde interesse for det paagældende samfunds medlemmer.

Bibliotekar *Eiler Haugsted*: Indenfor Hist. samf. for Aarhus stift har vi meget vel set ulemperne ved at gaa ind paa forslaget. En aarbogsredaktion har imidlertid to opgaver: dels at vække den historiske sans og dels at fremdrage materiale til egnens og

landets historie. Indenfor denne sidste opgavekres falder denne sag. Brevene vil komme til at indgaa i det »magasinstof«, aarbo-gen bringer. Det er en pligt for de historiske samfund at være med her, hvor det gælder om at gøre et saa værdifuldt materiale tilgængeligt — ogsaa af hensyn til fremtiden.

Amtmand *Karberg* (Ringkøbing amt): Det er ikke af mangel paa interesse, at vi har undladt at svare. Vi er imidlertid under de herskende økonomiske vanskeligheder bange for at paatage os forpligtelser, der rækker saa langt frem i tiden. Smedemester *P. Christensen*, Try, kunde ikke anerkende Klitgaards udtalelser, der frakendte amtssamfundenes medlemmer historisk interesse. Han mente ikke, at degnehistorier o. l. havde større interesse end middelalderbrevene. Landsarkivar *Aakjær* fandt det forkert at anvende udtrykket; at saa paa stengrund. Det maatte erindres, at det for en væsentlig del drejede sig om skøder, retsdokumen-ter o. l., som den jævne mand meget vel kendte fra sit daglige liv. At være med til at faa en saadan skatkiste lukket op var en ægte fællesforeningsopgave.

Amtsforvalter *Holck* kunde paa Lolland-Falsters historiske samfunds vegne slutte sig til planen, medens pastor *Severinsen* (Sorø amt) og *Tidemand-Dal* (Præstø amt) maatte indskrænke sig til at tilkendegive en rent personlig sympati, da spørgsmaalet ikke havde været behandlet i deres bestyrelser. *P. L. Hald* meddelte, at bestyrelsen for Thy og Han herreds hist. samf. var stærkt interesseret i planens iværksættelse, men at man ønskede at lade generalforsamlingen træffe afgørelsen. Det vilde være heldigt, om der kom en særlig udgave for Thy og Han herred. *Lausten Thomsen*: Hist. samf. for Sønderjylland vil aftage 600 eksemplarer af den sønderjyske udgave, hvilket svarer til antallet af abonnenter paa Sønderjysk Maanedsskrift.

Sekretær i Stednavneudvalget *Gunnar Knudsen* oplyste, at det underudvalg, Fællesforeningens bestyrelse havde nedsat, havde paapeget ulemperne ved den foreslaaede gruppedeling af brevene. Særlig havde man fæstnet sig ved gruppen Nordjylland og ved foreningen af Lolland-Falster med Fyn.

Dr. *Lis Jacobsen* fremhævede, at det vilde være af den allerstørste betydning at naa til en snarlig afgørelse, for at forslaget kunde komme paa dette aars finanslov. Ellers maatte arbejdet paa den danske udgave udskydes et aar. Heldigst var det, om det kunde foregaa samtidigt med arbejdet paa Diplomatariet. Derfor maatte de samfund, som endnu ikke havde svaret, snarest give et mandat. Hun vilde foreslaa, at der straks nedsattes et udvalg til at fremme sagen. Dette forslag vedtoges, og man ud-

pegede *Gunnar Knudsen, Klitgaard, Haugsted, Gulddal, Holck* og Kredslæge *I. S. Møller* til at forhandle med dr. *Jacobsen* og docent *Skautrup*.

Museumsinspektør *Chr. A. Jensen* aflagde en kort beretning om museumsforeningens møde (se referatet ovenfor) og postmester *C. Klitgaard* redegjorde for arkivudvalgets virksomhed, som var mundet ud i en henvendelse til de historiske samfund og deres medlemmer om at virke for indsamlingen af arkivalier (trykt i F. og N. X. bd., s. 189 f.). Henvendelsen var blevet til i samraad med rigsarkivar *Linvald* og Videnskabernes selskabs arkivkommission.

Rigsarkivar *Axel Linvald* udtalte, at Rigsarkivet — det gjaldt baade hovedarkivet og navnlig da landsarkiverne — omfattede de historiske samfunds og fællesforeningens virksomhed med stor interesse og følte det som en pligt at støtte og fremme den lokallistoriske forskning, saavidt det paa nogen maade var muligt. Til gengæld havde arkivvæsenet sine ønsker, som han vilde samle i den korte formel: Rigsarkivet og dets forskellige afdelinger beder bestandig og overalt om bistand til at redde fortidens arkivalske efterladenskaber fra undergang. Som sekretær og medlem af Videnskabernes selskabs kommission til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie havde han faaet et indtryk af, hvormeget der fandtes rundt om i landet af virkelig historisk værdi, samtidig med at han ogsaa havde erfaret, hvormeget der ved forsømmelse var gaaet til grunde. Et var imidlertid de store arkiver, herregaardsarkiver o. l., som Videnskabernes selskabs kommission beskæftigede sig med. Noget andet alt det øvrige, som vel laa i et andet plan, men som ogsaa havde historisk værdi, og som var endnu mere udsat for at gaa til grunde. Han skulde alene pege paa afdøde lokale *politikeres efterladte papirer*. Iøvrigt kunde han kun slutte sig til Dansk hist. fællesforenings opfordring, som han medgav sin bedste anbefaling. Fik nogen nys om et eller andet i den retning, vilde han bede vedkommende om at henvende sig til arkiverne, som vilde yde al mulig bistand.

Rigsarkivaren fremdrog derefter spørgsmaalet om *handels- og industriarkiver*, som havde mødt ham allerede, da han for 20 aar siden blev ansat i Rigsarkivet. Nu havde den stærkt voksende interesse for økonomisk historie givet det øget betydning. Imidlertid voldte pladshensynet store vanskeligheder for dets løsning. Forretningsarkiver var som regel meget omfattende, og kassationer var ofte vanskelige at foretage. Der havde været nævnt flere muligheder for en løsning af pladsspørgsmaalet, saaledes Nyborg

slot og Kronborg. Ogsaa om Koldinghus havde der været tale. Som nylig tiltraadt rigsarkivar vilde han dog udtale sig med en vis forsigtighed, indtil sagen var gennemarbejdet. Foreløbig vilde han indskrænke sig til at gøre opmærksom paa, at Rigsarkivet stod i begreb med at overtage Søkvæsthuset som et særligt depot. Her kunde der maaske blive tale om at anbringe de allerede afleverede forretningsarkiver.

I begge henseender vilde han takke fællesforeningen for dens interesse og appellere til de historiske samfunds støtte.

Under punkt 5 foretoges derefter valg. Bestyrelsen og revisorerne genvalgtes.

Under *Eventuelt* fremsatte arkivar i Folkemindesamlingen *Hans Ellekilde* forslag om, at man skulde søge tilvejebragt en fortegnelse eller et kartotek over saadanne historisk interesserede mennesker omkring i landet, som kunde tjene som meddelere, hvor det gjaldt at oplyse et eller andet vedrørende en bestemt egns folkeminder, skikke, stednavne o.s.v. Som det nu var, havde Folkemindesamlingen, Folkemuseet og Stednavneudvalget hver sin kreds af lokale medarbejdere eller meddelere. Det kunde sikkert være nyttigt at faa et samarbejde i stand paa dette omraade. *Formanden* fandt, at det var en sag, foreningen maatte støtte. Han forstod dog, at planen endnu var paa et forberedende stadium.

Sluttelig talte gaardejer *S. Alkærsig* for tilslutning til hjemstavnstævnet i Askov.

Efter det temmelig anstrengende repræsentantmøde følte det som en hvile at kunne lejre sig paa grønsværen i slotsgaarden og lytte til lærer *Karl Rasmussens* jævne og inderlige tale om »*Historien og folket*« (trykt i Højskolebladet 1934 nrr. 26 og 27).

Om eftermiddagen besaa man under guldsmed *Kysters* ledelse museet paa Koldinghus. Og derefter samledes man atter i Den hvide sal, hvor kgl. ordenshistoriograf, dr. *Louis Bobé* holdt et fængslende foredrag om Koldinghus' navnkundigste lensmand *Caspar Markdanner*. Ud fra de mange spredte træk, der er os overleverede om denne fremragende personlighed, lykkedes det dr. Bobé at tegne et klart billede ikke blot af hans ydre skæbne, men ogsaa af hans hele samfundsmæssige indstilling og individualitet. Bagefter skildrede pastor *H. G. A. Jørgensen* paa grundlag af breve og erindringer fra dansk-amerikanske soldater i verdenskrigen de tanker og stemninger, der besjælede dem overfor de store og voldsomme begivenheder: taknemmelighed mod

deres ny fædreland, haabet om, at kampen skulde følges af en stadig fred, og kærlighed til hjemmet i Danmark.

Om aftenen var der fællesspisning i Industriforeningen. Ved bordet holdtes en række taler, bl. a. for den jubilerende fællesforening, for den lokale komité og for Koldinghus' museums bestyrelse. Efter bordet samledes de historiske samfunds repræsentanter med det om formiddagen nedsatte udvalg. Docent *Skautrup* forelagde dettes betænkning, og efter en kort drøftelse enedes man om at anbefale amtssamfundene at støtte Sprog- og litteraturselskabets plan om tilvejebringelse af en særlig amtsudgave af Danmarks middelalderbreve derved, at de bandt sig til at aftage et til deres medlemstal svarende antal amtsbind à kr. 1,50 og tiltraadte selskabets ansøgning til Undervisningsministeriet.

Om søndagen den 10. Juni foretog mødedeltagerne en biludflugt til Ribe. Under museumsinspektør *Chr. Axel Jensens* og redaktør *C. Willemoes'* fortræffelige forerskab modtog deltagerne — trods den altfor knapt afmaalte tid — et godt indtryk af den indtagende by og dens ejendommeligheder.

Om eftermiddagen holdtes der et offentligt møde i Skibelund krat med prof. *Vilh. Andersen* og dr. *Marius Kristensen* som talere. Begge genoptog de emner, der havde været genstand for deres foredrag paa Dansk historisk Fællesforenings første offentlige møde, paa Skamlingsbanken 1911, henholdsvis *Vore fædrelandssange* og *Grundtvigs tale paa Skamlingsbanken 1844*.